

Bohu blisko być je moje zbožo

**To je moje wjesele,
zo so k Bohu mam.**

Psalm 73,28

Psychologoj su slědžili za wotmołwu na prašenje: Što čini ludźi zbožownych? Naprašowachu so najwšelakorišich ludźi. A to běchu wotmołwy, kotraž so najhuscšo dachu: Zbožo je, hdyž sy w intaktnym staršiskim domje wotrostł. Zbožo je, hdyž w loće dobudžeš. Hdyž zamóžeš so tež přez małe wěcy wjeselić. Hdyž nimaš žane starosće z pjenjzami. Hdyž stej powołanje a swójbja w runowaze. Tajke wotmołwy su zawěšće dobre a prawe. Tón je zbožowny, kotryž ma intaktnu swójbju, spokojace džělo, dosć pjenjz a je při tym strowy.

Slědzerjo su dale za tym slědžili, hač činja pjenjezy ludźi zbožownych. Woni su dwaj padaj rysowali. Pad 1: Wy zasłužiće 50.000 €, mjeztym zo wšitcy tamni w přerězku jenož poł tak wjele zasłuža. Pad 2: Wy zasłužiće 100.000 € na lěto, mjeztym zo wšitcy tamni w přerězku 250.000 € zasłuža. Za čo byšće so rozsudzili? Wotmołwy ludźi džěchu hłownje do toho směra, zo chcychu radšo niše dochody měć, hdyž maja cí tamni hišće mjenje. Nic pjenjezy jako tajke činja zbožowne, ale přirunanje z druhimi. Hač maš 50.000 abo 100.000, njeje tak rozsudne. Wažna je nahladnosť, kotraž z pjenjzami zwisuje. Tole so wobkrući přez spóznaće, zo su ludžo we wšelakich chudych krajach runje tak zbožowni kaž w bohatej Europje.

Hač ma wěra wliw na to, kak zbožowni ludžo su? Wědomostnicy su tež za tym slědžili a su dóšli k wotmołwje, zo wobsteji zwisk mjez wěru a zbožom. Mjez tymi we wuchodnej Němskej, kiž praja, zo su jara zbožowni, wěri nadpřerěznje wjele ludźi tež do Boha. Pola tych pak, kiž so cyle njezbožowni čuja, namaka so nadměru wjele njewěriwych.

Wědomosć móže potajkim wšelake wěcy wo zbožu wuslědźić a snadź tež tu abo tamnu dobrou radu dać. Hač pak to

pomha, je druhe prašenje. Žiwjenje je komplikowanije, hač so to zda.

Modler psalma 73 – jeho mjeno běše drje Asaf – je njezbožowny. Wón přirunuje swój čezki wosud ze žiwjenjom bjezbóžnych. „Woni njejsu w žanej smjertnej strachocě, ale su čili a čerstwi. Woni njejsu w njezbožu jako druzi ludžo.“ (Ps 73,4 sc.) Woni maja zbožo na swěće a su bohaći. Wón pak je zbity cyły džen a kóžde ranje znowa chłostany. Zbožo njewěriwych a njemoraliskich ludźi – kak so wone zjednoći ze swójskim njezbožom?

Wotmołwu dósta Asaf, hdyž džěše jedneho dnja do swjatnicy, zo by před Bohom swoje prašenja rozpominał. Nic, zo by tam wšitke dwěle wotbył. Ale w templu namaka wěstosć, zo chce přeco pola Boha wostać, dokaž tón jeho dzerži za prawu ruku. „Ty wodžiš mje po swojej radže a přiwozmjěš mje naposledku z česću.“

Psalm 73 skónči so ze sadu, kotraž je so postajiła jako heslo lěta 2014: „To je moje wjesele, zo so k Bohu mam.“

Kak budžemy my zbožowni? Abo kak to wostanjemy? Snadź pomha nam, zo pase-my so wšitkich přirunanjow, kak so druhim dže abo njeńdže, kelko pjenjz maja abo nimaja. Što druzi činja abo nječinja, kak so jim dže abo što woni rěča, ma za naše zbožo jenož jara podrjadowany wuznam. Wjele wažniše je, što my smy. Strowy duch w strowym čele waži wjac hač to, štož so pola susodźic čini abo rěči. Wosebje wažne wšak je, zo so podstajimy najwyšej awtorice na swěće. Pohlad na Boha relativizuje wšitke zemske mysle. W cyrkwi namakamy nowu perspektiwu, kaž je so to tež Asafej stało. Bóh dzerži tež tebe za twoju prawu ruku a tebe naposledk z česću přiwozmjě. Bohu blisko być je twoje zbožo.

Jan Malink

„Bóh z nami“ – wobnowjeny napis nad chěžnymi durjemi něhdy serbskeho burskeho stotoka w Šešowje pola Njeswaćidla

Foto: H. Mirtschin

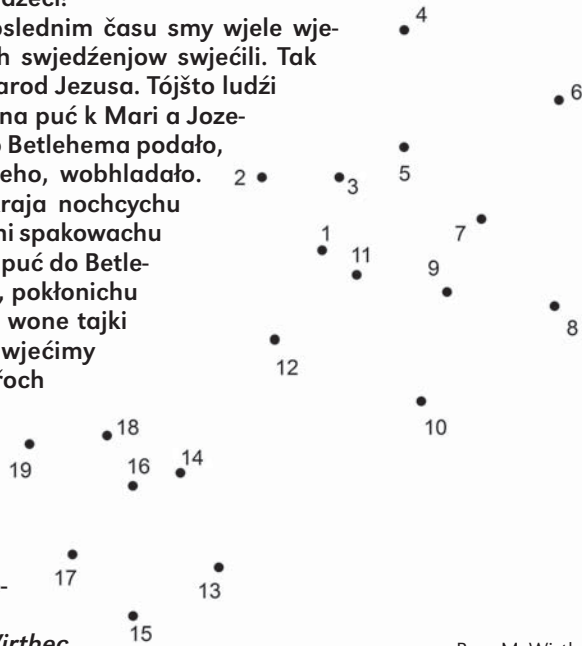
Po puću do Betlehema

Lube džecí!
W poslednim času smy wjele wje-
sołych swjedzenjow swjećili. Tak
tež narod Jezusa. Tójšto ludži
je so na puć k Mari a Joze-
fej do Betlehema podało,

zo by sej Jezusa, Syna Božeho, wobhladało. Tež tři kralojo z rańšeho kraja nochcychu tutón podawk skomdźić. Woni spakowachu swoje dary a podachu so na puć do Betlehema. Jako běchu tam dóšli, poklonichu so před džěscom, dokelž bě wone tajki wulkotny džiw. Tehodla swjećimy w januarje tež swjedžen Třoch kralow.

Sym wam małke hódanč-
ko narysowała. Zwjazajće
ličby wot 1 hač do 19 (kónc
je zaso ličba 1) a wuhla-
dajće, što je kralam puć
do Betlehema pokazało. Wje-
le wjesela při hódanju!

Maria Wirtheč

Rys.: M. Wirtheč

Mila Imišowa

Na nowe lěto

Pominyło je so zaso
jene našich lětow nam.
Kak ty chwataš, hnadny časo,
časó sywa k wěčnym žnjam!

Džak budź tebi, miły Božo,
za wšě twoje dobroty:
Kak sy pytał naše zbožo,
kak nam we wšěm pomhał sy!

Wšědnje znowa wobdarješe
nas, ty lubosć wótcowska;
kóždy dzeń nam wobswědčeše,
zo sy wěčna, bjez kónca.

Duž so z dowěrjenjom nětko
znowa tebi podamy.
Znowa za to nowe lětko
twoju hnadu pytamy.

Z twójim Duchom chcył nas wodźić
puće k wěčnom' žiwjenju;
z hnady chcył ty do nas płodźić
pobožnosć ćí spodobnu.

Haj, chcył z mocu z wysokosće
naše duše napjelnjeć,
znamjo twoje' podobnosće
do wutrowow začićšćeć.

Ty chcył swoje žohnowanje
znowa zaso wuliwać
na nas kóždy nowe ranje,
ty sam chcył nas zastarać!

Daj, zo pruhi slónca zboža
naše puće rozjasnja;
tež, hdyž njewjedra nam hroža,
mrokotu jich přećišća.

Staraj so za wšitke ludy,
haj, za cyłe čłowjestwo;
wobzbožuj tež naš kraj tudy,
žohnuj naše Serbowstwo!

Tak we Jezusowym meni
nowe lěto spočinmy!
Wěšće jónu wobkrućeni
w dowěri jo skónčimy.

Nyšpor a hodownička

Budyska katolska wosada přeprašuje ewan-
gelskich Serbow na ekumeniski nyšpor nje-
dželu, 5. januara, w 14.30 hodź. do cyrkwy
Našeje lubeje knjenje. W 15.30 hodź. při-
zamknje so tradicionalna hodownička
na Benowej žurli Montessorijoweje šule
na Tzschirnerowej ze swačinu a hodownym
programom.

Maćična akademija

Štwórtk, 30. januara 2014, w 19.30 hodź.
přednošuje Trudla Malinkowa, wědomostna
sobudželačerkka w Serbskim instituće w Bu-
dyšinje, w Budyskim hosćencu „Wjelbik“,
Žitna 7, na temu „Serbske pomniki. Mate-
rielle swědky narodnje identity“. Přednošk
budže w serbskej rěči, zastup je darmotny.
Wšitkich zajimcow wutrobnyje přeprašuje
stawizniska sekcija Maćicy Serbskeje

Serbski wosadny zwjazk

Po cyrkwiskim zakonju wo serbskich na-
ležnosćach Sakskeje wobsteji wosadny
zwjazk, do kotrehož slujeja serbscy fararjo,
wosadni (dwajo z kóždyje serbskeje wosady)
a dalši powołani člonojo. Lětuša hlowna
zhromadźizna wosadneho zwjazka budže
1. februara w 9.30 hodź. na Michalskej farje.
Hosćo su wutrobnyje wítani.

Wosebite zarjadowanja 2014

01.02. sobota

09.30 sobustawska zhromadźizna Serbske-
ho wosadneho zwjazka w Budyšinje

08.02. sobota

13.00 džělarnička serbskich Bjesadow
w Rakecach

24.02. pónđzela

14.00 kubłanske popođnje w Budyšinje
na Michalskej farje

14./15.06. swjedžen Swjateje Trojicy

Serbski ewangeliski cyrkwinski džen
we Wojerecach a w Židzinom

04.07.–06.07.

zetkawanske dny we Wrocławju

19.07. sobota

17.00 nutrnosć na dworowym swjedženju
we Wuježku

28.09. 15. njeđzela po Swjatej Trojicy

09.30 dwurěčne kemše na Njepilic statoku
w Rownom

31.10. reformaciski swjedžen

14.00 hlowna zhromadźizna Serbskeho
ewangeliskeho towarstwa

07.12. 2. njeđzela w adwencie

14.00 adwentnička w Budyšinje

20.12. sobota

17.00 adwentny koncert Serbskeho gymna-
zija w Michalskej cyrkwi

Žohnowane a strowe nowe lěto 2014

**přeje wšitkim čitarjam,
dopisowarjam a dobroćelam
časopisa ewangeliskich Serbow**

redaktorka Pomhaj Bóh

Počesćenje při ródnym domje dobroćela Serbow

Domizniske towarstwo w Hornjej Hórcce pomjatnu taflu za Jana Michała Budarja připrawilo

Njehladajo na mokre a zymne wjedro bě so pónđzelu, 9. decembra, na 30 ludźi, mjez nimi tójšto Serbow, při Krügerec domje w Hornjej Hórcce, Při nawsy 5, zhromadźilo. Na tutym bywšim burskim kuble bě so na džeň před 300 lětami

Do wotkryća D. Mardek na to spomni, zo je to hižo štwórta tafla, kotraž je wuznamnym wjesnjanam wěnowana. 2001 wotkrychu tajku za basnika w němskim hornjołužiskim dialektce Hermanna Klippela, 2003 za molerja Adolfa Fischer-Guriga a 2011 za serbskeho wučerja a hudźbnika Jana Arnošta Frajšlaga. W swojej narěči rysowaše D. Mardek žiwjenje Jana Michała Budarja, kotryž wotrošče we wulkej swójbje z 11 dźěćimi na staršiskim kuble, wopyta gymnazij a uniwersitu a namřě po staršimaj ródne kubło a wulke zamóženje. Přez swoje skutkowanje jako adwokat tute dale množeše a zawostaji je naposledk w swojim testamenće z lěta 1767 serbskej chudźinje.

Za dom, w kotrymž je so narodźił, bydlit a zemřel, bě so dotal měło Hornjohórcanske ryčerkubło. Tute pak – tak je D. Mardek zwěsćil – je Budar hakle 1770 kupił, jako bě jemu 57 lět. Tež potom njeje sam do njeho začahnył, ale tam dotalnego najenka bydlo wostajit. Budar je dale w swojim ródny domje, tak mjenowanym Nišim kuble (Niedergut), bydlit a tu tež zemřel. Kubło je w léce 1893 Halkec swójbna na přesadźowanju kupiła. Z tuteje swójbje bydlit tam džensa hišće 91lětna Erna Halkec ze swojimi přiwuznymi. 1991 přeńdže wone do wobsydstwa swójbje jeje bratrowče Reginy Krügeroweje.

Wot bywšeje rjanosće kubła wšak je

džensa lědma hišće něšto spóznać. Na wulkej ležownosći stejitej jenož hišće chětro přetwarjeny bydlenski dom, na kotrymž su pod wobmjtkom hišće hrjady tykowanja spóznać, a bywša hródž, kotrejež z pólnych kamjenjow natwarjene murje su bjez wobmjtka. Bróžeň je so před něšto lětami sypnyła a po tym zwottorhała. Wulka lipa, kotraž steješe hišće njedawno wosrjedz dwora, je so pominyła. Tež serbsčina je na kuble womjelnyła. Byrnjež Erna Halkec doma serbsce wotrostła, so z nej džensa hižo serbsce dorozumit nje móžeš. Na serbsku zajimawostku pak hodži so hišće pokazać: Před wjac hač lětstotkom je sej na tutym kuble młody Hornjohórcanski wučer Jan Arnošt Frajšlag swoju mandželsku namakał. 1898 je so wženil ze serbskej burskej džowku Marju Halkec, četu džensa tu bydlačeje Erny Halkec.

Wopomjatnu taflu za Jana Michała Budarja wotkryštaj Diethard Mardek a wobsedźer domu Uwe Krüger. Hornjohórcanski wjesnjanosta so po tym domizniskemu slědžerjej z kwěcelom za jeho prócu podžakowa. W mjenjej městneje Domowinskeje skupiny wupraji Helmut Gros swój džak w ruskej řeči, kotruž D. Mardek jako bywši doholětny inženjer w Moskwyje derje rozumi. K zakónčenju zanjesechu Serbja dobroćelej swójeho luda k česći serbsku hymnu.

Trudla Malinkowa

dobroćel Serbow Jan Michał Budar narodźil. Tole bě hakle njedawno Hornjohórcanski domizniski slědžer Diethard Mardek zwěsćil. Na jeho iniciatiwu da domizniske towarstwo wopomjatnu taflu připrawit.

Hornjohórcanski wjesnjanosta Thomas Polpitz (nalěwo) džakowaše so Diethardej Mardekej za jeho stawizniske slědženja.

Pomjatna tafla na ródny domje Jana Michała Budarja
Foće: M. Bulank

Džensniš napohlad domskeho na Nišim kuble w Hornjej Hórcce. Tu narodži so před 300 lětami adwokat, ryčerkubler a dobroćel Serbow Jan Michał Budar.
Foto: T. Malinkowa

Dobroćelej Serbow Janej Michalej Budarjej

Najčesćeniša blowa,
kiž dawno tudy spiš,
budž džak ćí hać do rowa,
jón wot nas zaslužiš!

Ty pomnik sy sej stajit
w našej wutrobje
přez lubosć, kiž sy hajil
a sył we Serbowstwje.

Štož na twój row so plaka,
ty dobroćelo naš,
to wšo su sylzy džaka, –
nětk džěl swój wužiwaš.

Bóh žohnuj skutki twoje
nad nami Serbami,
wón myto wěčne swoje
plać twojej lubosći!

Michal Domaška, 1889

Israel – centrum swětowych nabožinow

Rejzka Ledźborec z Budyšina we wobłuku pomocneje organizacije ze zbrašenymi w Israelu džěłała

Matura ležeše hižo štyri lěta za mnu. Tohodla sym so rozsudziła, zo mam najprjedy jónu doč wot Lipska, džěła a němskeje zymnoty. Čas hač k spočatkej studija w nazymje 2013 chcych zmyslapoňje wužić, nic jenož za sebe, ale tež za druhich.

Wšitke přičiny, kotrež za wolontariat w Israelu rěčachu, njemóžu docyła wjace nalčić. Za přebytk so rozsudžich, dokelž je tam centrum swětowych nabožinow, kotrež tutón kraj hač do džensnišeho na tak pisane wašnje wobohačeja. Wosebje pak so tež za z tym zwisowace konflikty zajimowach. Z pomocu organizacije „Aktion Sühnezeichen Friedensdienste“ namakach projekt w Binyamina, njedaloko města Haifa w sewjeru Israela, hdžež započach loni w měrcu ze zbrašenymi džěłać.

Džěło ze zbrašenymi

W projekće „Maon Carmel“ bydli 70 ludźi w starobje mjez 21 a 35 lětami. Woni maja čežke duchowne počezowanja a su zdžěła awtisticy. Wobydlerjo bydla w domje, kotryž so na wosom apartmentow rozdžěli.

Džěło ze zbrašenymi njebě mi cuze, wšako sym so hižo w zašłosći w tutym wobłuku pospytała. Čim wćipniša běch na rozdžěle w integraciji a inkluziji w Israelu porno Němskej – w kraju, kotryž je tak bohaty na stawiznach a runočasnje w tak daloko wuwitych technologijach funguje. So zažiwjejo do projekta nažel pytnych, zo to tak wulku rólu we wšědnym žiwjenju njehraje.

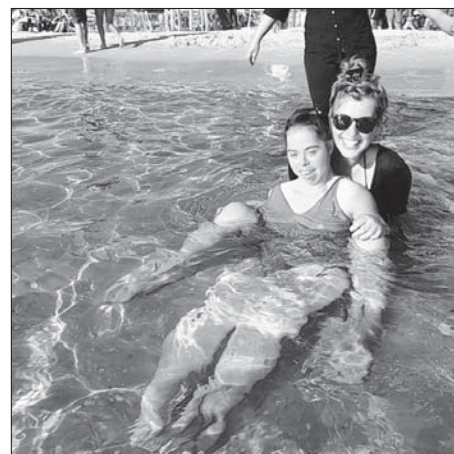
Sym 38 hodžin wob tydžen w „Maon Carmel“ džěłała a so do teama z 60 hladarjami derje integrowała. Zhromadnje z druhej dobrowólnicu započinaše so naju džen přeco ze sportowym kursom za wo-

Awtorka Rejzka Ledźborec před Skalnym domom w Jerusalemje

bydlerjow. Při tym běše wosebje motiwacija w lochkich zwučowanjach wažna. Popołdnu běchmy my dobrowólnicy potom wšelakim apartmentam přirjadowani, hdžež wobydlerjow indiwiduelnje spěchowachmy. Wosebite wjeselo činješe hra „Indianim“, při kotrež smy „totem“ twarili, namolowali a wobłěpili, rjane nahtowne debjenki paslili, na konjach jěchali a při wohenju hudžili. Wot toho dnja sem su nas wobydlerjo přeco kaž Indianojo strowili.

Dyrbju přidać, zo njeběše za mnje lochko, sej kóždy džen nowe aktiwity wumyslić a našim wosom skupinam ze wšelakorymi kmanosćemi přiměrić. A runje w tajkej situaciji so wosebje wjeselach, jako mi něchtó připóznaje zwurazni, wot kotrehož běch sej myslila, zo mje scyła njespóznaje.

Rejzka ze zbrašenej Yael z domu „Maon Carmel“

„Maon Carmel“ – w tutym domje bydli 70 zbrašenych w starobje mjez 21 a 35 lětami, rozdželenych na wosom apartmentow.

Arabow a Židow zeznała

Wosebje džakowna sym, zo mějach móžnosć, z arabskimi Israelčanami a Židami hromadže džěłać. Wosebje k arabskim móžach dobre počahi natwarić, wšako so woni přeco wo kontakt prócowachu, tež hdyž bě dorozumjenje rěče dla čežko. Něhdže 20 % israelskich staćanow je arabskeho pochada. Su tam domoródní a maja swoju etniku a kulturelnu identitu. Po nabožinje je wjetšina muslimska abo křescanska, njewotwisnje wot toho pak rěča wšitcy arabisce. Njepřisušjeja Palestinskej, ale maja israelske wupokazy a wuknu w šuli židowsku tora město muslimskeho korana. Je samozrozumliwe, zo nochcedža resp. njetrjebaja třilětnu wojsku službu nastupić. Na tamnej stronje pak je runje to wuměňjenje w tójšto powołanjach. Tajku njesprawnosć, diskriminaciju a rasizm njejsym wočakowala. ⇒

⇒ W kuchni wobydlerskeho domu džěłaše 43lětna Chamda. Wona nosy nahłowne rubiško a dolhe šaty. Husto běch pola njeje a jeje mandželskeho ze šěsć džěćimi přeprošena. Přiwzachu mje jako džěl swójby. Hačrunjež smy rozdžělného pochada a njewobknježimy samsnu rěč, mějachmy sebi přeco wjele powědać. Moja luba Chamda budže mi falować.

Sławne města wopytała

Bydliła sym w městačku Zikhron Ya'aqov. Dokelž tam nimo jednoswójbných domow a kofejownje ničo dale njeje, sym kónčy tydženja wužiwała, zo bych druge kónčiny Israela zeznała. Wězo sym sej typiske zajimawosće w starym měsće Jerusalemjje wobhladała, kaž Skalny dom (mošeju), Via Dolorosa (znatu dróhu ćerpjenja Jezusa), Rownu cyrkej abo Murju žalosćenja.

Spočatnje so w „zlotym měsće“ tak derje nječujach, wosebje jako so do ultra-ortodoksneho měšćanskeho džěla Mea Sharim zabłudžich. Tam su wrota wot spočatka sabata (pjatk popołdnu) zawrjene, doniž so sobotu wječor přenje tři hwězdy njepokazaja. W tym času smědža jenož Židža nutř, samo busy a awta w zakazane. Na dróze so potom jenož mužojo a džěćiwidžeć, po puću do synagogi k modlitwje (hebrejsce „kneset“). W busach, kotrež wotydydenja přez Mea Sharim jězdža, sedža žony zady a mužojo předku. Žonam tam njeje dowolene sej cholowy zdrasćić, a hdyž so jako turist po wěstych njepisanych zakonjach nimaš, móže so ći stać, zo wobydlerjo kamjenje za tobu mjetaja.

To běchu přičiny, čehodla so spočatnje w Jerusalemjje tak derje nječujach. K tomu přińdže, zo knježi njeměr, dokelž wšitycypoprawom jenož wot jedneje modlitwy k přichodneje spěchaja a při tym na swoju wokolinu zabudu. Předawarjo će na pokoj njewostajaja a kamjenje, z kotrychž je město natwarjene, su hładke. Ale jako město časćišo wopytach, zeznach tež druge strony Jerusalema: małe urbaneke žiwjenje, kritiske grafity, zajimawe korčmy a rjane parki.

Nad třechami stareho města Jerusalema

Něhdže pjeć kilometrow wot Jerusalema zdaleny leži Checkpoint Betlehem w Palestinskej. Tam bu 400 lět po narodźe Chrystusa tak mjenowana cyrkej Božeho naroda twarjena. Tak sebi turisća hłownje ju a Mlokowu jamu wobhladaja. Bohužel zajimujaja so jenož zředka za druge wěcy, kaž na přikład za muzej k stawiznam Palestinskej, kotryž je wuslědk džěla žónskeje iniciatwy křesćanskich a muslimskich žonow.

Jericho – najstarše njepřestawjacy wobsydlené město na swěće – leži tež w Palestinskej. Tam wobhladach sebi nimo palastow krala Herodesa tež Horu spytowanjaja. Na to wopytach hišće Ramallah, dach sebi dobry falafel z hummusom zesłodžeć a bachtach z předawarjami na wikach.

W meji wobdžělich so z přecelemi na wjedźenej turje něhdyšich wojakow přez Hebron. Město leži tež w Palestinskej, ale to wosebje na nim je, zo bydla tam Židža, kotřiž wulki džěl stareho města wobsadžeja. Scyła je w Palestinskej tójšto židowskich sydlišćow, kotrež pak su poprawom ilegalne. Tute podpěra stat Israel z twarom nowych sydlišćow a z wojakami. Wjedženje z něhdyšimi wojakami přez Hebron bu zarjadowane přez njeknježerstwowu organizaciju „Breaking the Silence“, hdžež so dohromady 600 wojakow angažuje a wo swojich nazhonjenjach rozprawja. Jich dožiwnje njaběchu šokěrowace a poľne hidy přeciwo druhim ludam. Byrnejž byli jich stawizny jara wostróbnjace, móžu tajke wjedženje kóždemu wopytowarjej Israela doporućić.

Z přecelku w Tel Avivje

Kónc junija mje moja přecelka Juliana Šotćić na nimale tři tydženje wopyta. Wobhladachmoj sebi Nacaret, hłowne město israelskich arabskich křesćanow, lehnychmoj so do Mortweho morja, wopytachmoj bywši palast Herodesa „Masada“ a wězo tež druge atrakcije w Israelu. W poslednim tydženju dundachmoj přez rjane město Tel Aviv, hdžež su so namaj wosebje muzeje, přijomne kofejownje a kupanje w Srjedźnym morju spodobali. Israelčenjo

Dvě kupoli – dvě nabožiny: cyrkej (předku) a mošeja w Jerusalemjje

Murja wokoło Betlehema Foto: R. Ledźborec

mjenuja Tel Aviv tež „pucher“ abo „Big Orange“, dokelž sprěnja tam wo konfliktach w zbytku kraja jenož mało pytnješ a zdruha dla paralele k „Big Apple“ – New York. Nimo wysokich domow mi tute přirunowanje pak njenapadny.

W Tel Avivje je wšitko njenućene. Su tam rjane wobchody, dobre korčmy a čisty přibrjoh a pěši njeje daloko do krasneho Jaffa. Tam namakaš w małych hasach nimo cyrkwjow a mošejow tež ateljeje lokalnych wumělcow a parki. Kóždy dzeń, wězo z wuwzaćom sabata, su tam rjane wiki, tak zo so ženje njesym z prózdnymaj rukomaj domoj wróćila. Mějach samo zbožo, zo mi moja jednora rušćina zdžěla mały rabat při wikowanju wobradžeše.

Wobohaćacy čas

Hdy bych hišće jónu měła móžnosć, dobrowólne přez „Aktion Sühnezeichen Friedensdienste“ w Israelu služić, bych rady projekt ze starymi ludźimi wolila. Wosebje by mje zajimowalo džělo z ludźimi, kotřiž su holocaust přežiwili.

Služba w Israelu běše za mnje wobohaćacy čas: być džěl tak mnohostronskeje towaršnosće a k nej ze swojim džělom přinošować.

Wutrobnje so wšitkim džakuju, kotřiž su mje podpěrowali. Wosebity džak słuša Serbskemu ewangelskemu towarstwu a jeho předsydzje, knjezej Wirthej, kiž staj mje při mojim předewzaću spěchowatoj a mi z tym přebytk zmóžniłoj. *Rejzka Ledźborec*

Wustajeńca wo ewangelskim farskim domje

Wot 25. oktobra 2013 pokazuje so w Němskim historiskim muzeju w Berlinje wulka wustajeńca „Žiwjenje po Lutheru. Kulturne stawizny ewangelskeho farskeho domu“. Wona je nastala w zhromadnym džěle z Ewangelskej cyrkwu w Němskej (EKD) a z Mjezynarodnej Martina Lutherovej založbu.

Z reformatiju nasta duchownstwo, kiž so wuznamjenjeje z wotstronjenym celibatom a z winowatosću studować. Farski dom so zrodzi. Wustajeńca skići wobšěrny dohlad do ewangelskeho žiwjenja w běhu zašlych lětstotkow. Překwapja, kak so kuratoram radži, tute žiwjenje a jeho šěroke wuprudjenje do towaršnosće w detailu, a tola kompleksnje předstajić. Podlu časoweje wóske hač do přítomnosće wobjednawaja so najwšelakorije aspekty farskeho žiwjenja. Drasta duchowneho, kubtanje džěći, farska zahroda a zaslužba, přědowanje a cyrkwinska hudźba, slědźerske ambicije, farar jako konserwatiwny zastojnik na kóncu 19. lětstotka a jako „němski křesćan“ w času nacionalsocializma, spjećowanje Wuznawarskeje cyrkwyje a róla opozicionelnych skupin pod třěchu cyrkwyje w NDR – to wšitko a wjele wjace zjednoča so do wobšěrnej a přemysleneje panora-

Farar a wučenc G. F. Hjortberg ze swójbu wokoło 1770

Foto: Němski historiski muzej Berlin

my ewangelskeho žiwjenja zašlych 500 lět. Štož so mi wosebje lubješe, je wšelakorosć eksponatow. Nimo klasiskich, kaž mólbow, dokumentow a fotow, su mjez druhim wšelakore talary a lapki widjeć, originalne wudaće spěwarskich Jana Krygarja, pšekowy časnik za prawu dołhosć přědowanja, farski dom jako klankaca stwa, filmowe wurězki a zwukowe dokumenty. Jedyn z najaktualnišich přinoškow je rozhlósowa dokumentacija wo kontro-

wersnej diskusiji w sakskej krajnej cyrkwi, zmóžnić homoseksualnym duchownym ze swojim partnerom na farje bydlić.

Něštožkuli móžachu kuratorojo wustajeńcy jenož načěć. Z mojeho wida pak njeje nič bytostneho, štož cyle faluje. Za wobhladanje wustajeńcy trjeba zajimowany wopytar znajmjeńša tři hodžiny. Wona je hišće hač do 2. měrca 2014 w centrumje Berlina, Pod lipami 2, widjeć.

Marka Maćijowa

Towarstwo před jubilejnym lětom

Spěchowanske towaristwo za serbsku rěc w cerkwi z.t. zhladowaše sobotu, 7. decembra, w Choćebuzu na hłownej zhromadźiznje ze spokojnosću na minjene lěto: Hewak je lětnje wósom delnjoserbskich a dwurěčnych kemšow było, 2013 džesać, mjez tutymi tež zaso jedne křizna. Džakować ma so mnohim, a wosebje tež aktiwitam fararja Ingolfa Ksenki, kotryž začuwa wočiwidnje wjeselo na skutkach za serbskich wěriwych. W rozprawje předpožiči delnjoserbski duchowny zhromadźiznje nahladnje dołhu liscinu swojeje lětnje džěltaosće, kotraž wobkrući měnjenje towarstwa, zo tuchwilnje wot ewangelskeje cyrkwyje přizwolony běrtl městna njedosa ha za duchowne zastaranje serbskich wěriwych w Delnjeju Łužicy. Wočakanja na jedne cyle městno za serbskeho fararja – próstwa staja so prawidłownje hižo wot spočatka 90tych lět sem – wostanu tuž dale aktualne.

W rozprawje předsydy spěchowanskeho towarstwa, mječerja Uwe Gutšmidta, podšmórny so mjez druhim tuchwilny dobry poměr k Domowinje. Spočatk lěta chcedža k tutej naležnosći přewjesć wosebite zarjadowanje. Loňše w rjedže pjate delnjoserbske kemše na spočatku noweho šulskeho lěta ze 164 wobdźělnikami a 130 kemšerjow w Dešnje skladnostnje 25-lět-

neho wobstaća skupiny Serbska namša s pokazka na spomóžne skutkowanje. Zo wužiwa w Dešnje fararka Katharina Köhlerowa serbske słowo tež we wobtuku prawidłownje so wotměwacych němskich kemšow, namaka připóznaće a je dobre znamjo za změnu w zmyslenju napřečo Serbam. Fararja n. w. Dietera Schütta džě běchu přećiwnicy před lětimi hišće naswarjeli, a jedyn jemu samo z pukami hrožeše, jako započa wón serbske wosadne žiwjenje aktiwne spěchowac.

Zhromadnje z Domowinu podpěruje towarstwo tež wudaće přenjeje delnjoserbskeje hodowneje CDki, kotraž měta lětsa do hód dozhotowjena być. Generalny superintendent Martin Herche a Choćebuska superintendentka Ulrike Menzelowa serbske džělo z trajnej přečelnosću přewodžataj. Manuskript planowaneho delnjoserbskeho nabožneho spěwnika za młodžinu stej krótko před čišćom. Předžělany nakład knižkow dr. D. Teichmannoweje wo delnjoserbskich cyrkwinskih stawiznach ma so wudać. Wyše toho jewi so prašenje, hač bychy mocy dosahale za nowowudaće Swjateho pisma w delnjoserbskej rěči. Wšak je poslednje wudaće delnjoserbskeje biblije z lěta 1868 mjez tym nimoměry čězko k dóstaću.

Lěto 2014 je lěto 20-lětneho wobstaća

Spěchowanskeho towaristwa za serbsku rěc w cerkwi z.t., kotraž podpěruje a poradźuje cyrkwinski džělowu skupinu Serbska namša a Serbsku přiradu Ewangelskeje cyrkwyje Berlin, Braniborska, šleska Hornja Łužica (EKBO). Wyše toho bliži so 200. serbska namša nowšeho časa.

Werner Měškank

Předsyda Spěchowanskeho towaristwa za serbsku rěc w cerkwi z.t. Uwe Gutšmidt (naprawo) w rozmołwje z Mětom Pernakom

Foto: W. Měškank

Adwentnička z němsko-serbskim spěwanjom

Tradicionalnje swjeći serbska wosada w Budyšinje drugeho adwenta popołdnu swoje kemše w Michałskej cyrkwi. Tak bě temu tež 2013. Po tym podachu so kemšerjo na faru, hdžež běstaj mandželskaj Regina a Měrcin Wirthech wosadneje žurli zaso z rjanej dekoraciju adwentny blyšč spožičoj. Rjenje so bjesadowaše při kofeju a dobrym přikusku, kotryž běchu darniwe hospozy pripravowali. Škoda pak, zo wosta tójšto stólcow prózdnych. Ze staršeje generacije, z kotrejež běchu hewak hišće wšelacy ze wsow přijeli, tónkróc njebě nic tó přitomny.

Hinak hač w minjenych lětach, njesčehowaše wot džěci předstajana hodowna hra. Hrajerki a hrajerjo su k młodostnym wotrostli a dorost we wotpowědnej starobje tuchwilu njeje. Tuž bě so poskitk wosady přiwzał, w cyrkwi zhromadnje přewjesć němsko-serbske adwentne spěwanje. Michałskej fararjej Höhne a Malink móžešaj w němskej a serbskej rěči něhdže 60 wobdžělnikow na spěwnu hodžinku witać. Zhromadnje zanjesechu wopytowarjo wěnc adwentnych spěwow, a to wot nimalle kóždoho wotměnjejo němske a serbske štučki. Mjez tym wustupichu trójce spěwarki a spěwarjo chóra Budyšin pod dirigatom Reinharda Simmgena ze serbskimi pěsnjami a lačonskim kěrlušom. Z jasnym džěčacym hłosom zaklinčachu někotre wot šulerki ze Słoneje Boršće solistisce zanjesene němske štučki. Johannes Kral z Dobranec, šuler 9. lětnika Serbskeho

gymnazija w Budyšinje, zahra wirtuoznje na piščelach „Dohru“ wot F. Mendelssohna-Bartholdyja. Instrumentalna a piščalkowa skupina wosady pod nawodom Ramony Höhne program wudospoňi. Z němskim Wótčenašom a serbskim žohnowanjom so hudžbna hodžinka zakónči.

By derje było, by-li so němsko-serbske adwentne spěwanje z tradiciju stało. Snadž pak móhlo so na třeće adwentnej nježděli wotméc. Tak bychy sej Serbjka móhli na nježděli drugeho adwenta wobchować swoju tradicionalnu serbsku adwentničku. **T.M.**

Chór Budyšin zaspěwa w Budyskej Michałskej cyrkwi. Foto: M. Wirth

Adwentny koncert projektowego chóra

Na třeće adwentnej nježděli – 15. decembra lońšeho lěta – wotmě so w kopatej poľnej klósterskej cyrkwi w Pančicach-Kukowje kedžbyhódny adwentny koncert. Přeprošyli běchu na njón abatisa Philippa Kraft, konwent sotrow a přečelski kruh klóštra, kotrehož předsyda je Stanisław Tilič. Projektowy chór – něhdže 30 prjedawšich a nětčičich serbskich studentow a dalšich spěwarjow – poskići pod nawodom serbskeho kantora Tomaša Kole z Weinböhlaskeje cyrkwe swj. Měrcina hodžinski

program duchowneje hudžby, a to a capella. Zaklinčachu wobdžětanja serbskich kěrlušow, nowe serbske twórby, kompozicije Mendelssohna-Bartholdyja, Schütza, Palestriny a dalšich. Spěwaše so serbsce, němsce, lačonsce a samo šwedsce. Mjez jednotliwymi hudžbnymi poskićenjami čitachu so bibliske teksty wšitkich štyrjoch scénikow, kotrež běchu na čakanje w adwencie wusměrjene. Samsny koncert je so sobotu do štwórteho adwenta we Weinböhlaskeje cyrkwi wospjetował. **I. Šerakowa**

Lětsa nowe zwony za Poršicy

Poršiska cyrkej dóstanje prjedy nowe zwony, hač bě to spočatnje planowane. Tak maja so hižo lětsa tři nowe zwony leć. Wo tym informowaše njedawno tamniše zwonowe towarstwo. „Towarstwo je hižo 38 000 eurow nahromadžiło“, praji farar Andreas Sureck. Hromadže z hižo přez něšto lět wot wosady nahromadženymi 50 000 eurami je nětko móžno zahajić wobnowjenje zwonjenja. „Čakamy pak hišće na twarsku dowolnosť“, praji farar.

A zo bychy so wšě třěbne džěla wuwjesć hodželi, je dalšich 25 000 eurow třěbnych. „Nadžijamy so na přiražku krajneje cyrkwe“, tak A. Sureck. Nimo teho nadžijatej so wosada a towarstwo na dalše dary.

Spočatnje bě předwidžane, zwony hač do 200. rónicy nowonatwara Poršiskeje cyrkwe w lěće 2016 wobnowić. Tuchwilu wisa-ja we wěži jedyn po Přenjeje swětowej wójnje latory mjedžany zwón a tři železne zwony z časa po Druheje swětowej wójny. **T.M.**

Jubilej w Budyšinje

Dnja 11. hodownika 2013 woswjeći Serbski superintendent Jan Malink swój 30-lětny ordinaciski jubilej. Před 30 lětami bě tutón dzeń był nježděla třećeho adwenta. Tehdy bu 27-lětny młody duchowny popołdnu na swjedženskich kemšach w kopace poľnej Hrodzišćanskeje cyrkwi ordinowany a zdobom jako wosadny farar zapokazany. Serbski superintendent Siegfried Albert bě měł ordinacisku narěč a Budyski superintendent Volker Kress swjatočnu ordinaciju samu.

Tři lětdžesatki pozdžišo bě 11. hodownik srjeda, na kotrež so předstejičerstwo Michałskeje wosady w Budyšinje k swojemu rjadnemu posedženju zeńdže. Wosadny farar Höhne a předstejičerjo wupřachu duchownemu zbožo k jubilej. Měrcin Wirth, kotryž bě tež hižo na ordinaciskich kemšach před 30 lětami w Hrodzišću přitomny był, dopominaše na žohnowane skutkowanje minjenych lětdžesatkow a počesći jubilara z rjanym kwěćelom. Budyski superintendent Werner Walts Gott posrědkowaše pisomne zbožopřeća. **PB**

Jubilej w Kórjenju

Nježdělu třećeho adwenta, dnja 15. hodownika 2013, woswjeći w Kórjenju wosadny farar Helmut Hupac swój 30-lětny ordinaciski jubilej. Na derje wopytanych swjedženskich kemšach hódnočeše Choćebuska superintendentka Ulrike Menzelowa jeho spuščomne a pilne skutkowanje a njezaby při tym pokazać na serbskosć z delnjoserbskeje wsy Prjawoza pochadžaceho duchowneho.

Farar Hupac běše jenički absolwent Choćebuskeje Serbskeje wyšeje šule, kotryž poda so po maturicě na studij teologije. W lěće 1987 zahaji wón z delnjoserbskim wosadnym popołdnjom w Dešnje wobnowjenje serbskich namšow w Delnjeje Łužicy. Lěto po tym bě wón sobuzaložer cyrkwineje džětowej skupiny Serbska namša a w lěće 1994 Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěč w cyrkwi z.t., kotremuž wjele lět předsydarješe.

W. Měškank

Farar Helmut Hupac rozžohnuje so z kemšerjami po swjedženskej Božej službě w Kórjenkej cyrkwi. Foto: W. Měškank

Powěšće

Slepo. Na Božej službje k přenjemu adwentej su tři džěćetka z wosadnych wsow wužohnowali: Slepjanske, Trjebinske a Džěwínske. Namjet cyrkwinskeho předstejicerstwa, wšitke sydom džěćetkow Slepjanskeje wosady hromadže w Božim domje žohnować, njeběchu tamne wsy scěhowali. Po starej tradiciji njesmě džěćetko hranicy swojeje wsy překročić.

Malešecy. Po tym zo je so naročne předewzaće leća třoch nowych mjedžanych zwonow loni na-

Drježdžany. Sakske statne ministerstwo za wědomosć a wumělstwo chce lětsa přeni króć Myto Handrija Zejlerja spožčić. Z 5 000 eurami budu so kóžde druhe lěto ludžo počesćić, kotřiž maja zaslužby wo nawuknjenje, wužiwanje a posrědkowanje hornjoserbskeje rěče. Wotpowědne namjety zapoda čestnohamtska jury. Štó myto potom dóstanje, rozsudži ministerka. Za wuznamjenje zaslužbnych Serbow eksistujetej dotal hižo statne Myto Čišinskeho a Myto Domowiny. Za spěchowanje dorosta spožča Maćica Serbska Myto Arnošta Muki, Myto Michała Hórnik a Myto Bogumiła Šwjele.

Sobotu do přenjeho adwenta bě Wojerowske džěćatko ze swojim přewodźerkomaj na Budyjskich hodownych wikach po puću a je tam předewšěm džěći wobdarilo. Foto: C. Knappowa

z ymu derje dokónčiło, je so Malešanske zwony spěchowace towarstwo kónc lěta rozpušćilo. 145 000 eurow je towarstwo do wěže, zwónicy a zwonow inwestowało, kotrež wot 3. nowembra 2013 z cyrkwineje wěže zwonja.

Wojerecy. Cyrkwinskej wokrjesaj Wojerecy a delnojšleska Hornja Łužica stej wot lětušeho zjednočenej do cyrkwinskeho wokrjesa Šleska Hornja Łužica. Tomu přihłosowaše synoda w Zhorjelcu na swojim zeńdženju 16. nowembra 2013 kaž tež Wojerowska synoda, kotraž so tydzień pozdžišo w tamnišim Johanneumje schadźowaše. Přenja zhromadna synoda noweho wulkeho cyrkwinskeho wokrjesa ma so lětsa 10. meje wotměć.

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiść: Lessingowa čišćernja, Kamjenc

Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.

Dary

W nowembru je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo 30 eurow a za Pomhaj Bóh 100 eurow, 60 eurow a 12 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 200 lětami, 11. januara 1814, narodži so wučer **Jan Jurij Melda** jako syn wojnarja w Tradowje pola Wóslinka. Wón wopyta Krajnostawski wučerski seminar w Budyšinje a sta so 1836 z wučerjom w Dažinje blisko Lubija. Tamniši šulski wobwod bě tehdy hišće cyle serbski, tak zo wotmě so wučba přewažnje w serbskej rěči. Jako jednory wjesny wučer zaběraše so Melda z pedagogiskimi prašenjemi a wudźeržowaše zwiski k wuznamnym pedagogam swojeho časa. Swoje nahlady rozloži 1843 w knize „Deutschlands gesamtes Volksschulwesen nach seiner notwendigen Reformation und seinem künftigen Verhältnisse zum Staat, zur Kirche und zum Leben“. Zasadźowaše so za modernizaciju šulskich poměrów, wotstronjenje cyrkwinskeho dohladowarstwa a dźělenje stata wot cyrkweje. Z tutyimi žadanjemi přińdže do konflikta z pobožnymi lutherskimi Serbami w narašim Budyjskim kraju. Rozestajenja docpěchu swój wjeršk w sudniskim jednanju mjez nim a Kotečanskim fararjom Janom Kilianom. 30. apryla 1848 załoži Melda w Dažinje serbske kubłanske towarstwo

za młodźencow, kotrež bě scyła přenje serbske towarstwo za Serbow na wsach. Džělaše tež w Bukečanskim serbskim burskim towarstwje sobu, přislušeše Maćicy Serbskej a dopisowaše do serbskich nowin a časopisow. 1864 wopušći Łužicu, skutkowaše jako katechet w jastwje Hoheneck a pozdžišo jako wučer w Burkhardtsdorfje. 1881 poda so na wuměnk a přesydlu so do Stollberga, hdžež 1894 zemrě. T.M.

Přeprošujemy

- 05.01. 2. njedzela po hodžoch**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěći (sup. Malink)
14.30 ekumeniski nyšpor w cyrkwi Našeje lubeje knjenje w Budyšinje
- 12.01. 1. njedzela po Třoch kralach**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 15.01. srjeda**
19.00 Rakečanska bjesada w farskej bróžni w Rakecach
- 19.01. 2. njedzela po Třoch kralach**
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
- 26.01. 3. njedzela po Třoch kralach**
14.00 namša w Bórkowach
- We februaru wusyła so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.
- 01.02. sobota**
09.30 sobustawska zhromadźizna Serbskeho wosadneho zwjazka w Budyšinje na Michałskej farje
- 02.02. 4. njedzela po Třoch kralach**
10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěći (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Rummel)